

۲۰۸۶۲۷۳

مدیریت مجموعه سازی

دکتر زهرا اباذری
دکتر و صیده اب الحوائجی

تهران

۱۳۹۸

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)
پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

سرشناسه: اباذری، زهرا، ۱۳۴۶-

عنوان و نام پدیدآور: مدیریت مجموعه‌سازی / زهرا اباذری، فهیمه باب‌الحوائجی.
مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)،
پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: نه، ۲۲۱ ص.

فروست: «سمت»؛ ۲۲۷۷. علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ ۵۸.

شابک: ۳-۰۷۲۴-۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۲۰۰۰۰۰ ریال

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Zahra Abazari, Fahimeh Babalhavaeji. Collection Development Management.

یادداشت: کتاب‌نامه: ص. ۲۰۵ - ۲۲۱.

موضوع: مجموعه‌سازی (کتابخانه‌ها)

موضوع: Collection Development (Libraries)

موضوع: کتابخانه‌ها - مدیریت مجموعه

موضوع: Collection Management (Libraries)

شناسه افزوده: باب‌الحوائجی، فهیمه، ۱۳۳۵-

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)،
پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

The Organization for Researching and Compiling University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ م ۴۸۷ / ۱۱۱

رده‌بندی دیویی: ۰۲۵/۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۶۳۸۴۴

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

مدیریت مجموعه‌سازی

دکتر زهرا اباذری (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، تهران شمال) و دکتر فهیمه باب‌الحوائجی (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران)

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۸

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ: یاران (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال. در این قیمت مذکور ثابت است و فروشنده‌گان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲۴۶۲۴۵۰-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

@sazman_samt

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار

بخش اول: کلیات مجموعه‌سازی

فصل اول: کلیات درباره نشر و نشر در ایران و جهان

مقدمه

تعریف نشر

مراحل اصلی نشر (تولید، محررا، چاپ، نشر)

دوره‌های تغییر و تحول نشر (نشر سنتی، نشر مدرن، نشر پسا مدرن)

تأثیر نشر الکترونیک بر مجموعه‌سازی

حق مؤلف، مالکیت مادی و معنوی نشر

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

خودآزمایی

فصل دوم: تعاریف و مباحث کلی مجموعه‌سازی

مقدمه

مجموعه بحث‌ها درباره مجموعه‌سازی

مجموعه‌سازی، توسعه و مدیریت مجموعه

خط مشی (سیاست انتخاب) و ضرورت‌های آن

بیانیه یا خط مشی مجموعه‌سازی

خط مشی انتخاب مواد یا برنامه مجموعه‌سازی

بیانیه انتخاب و تدوین آن

کمیته انتخاب منابع اطلاعاتی و اعضای آن

خط مشی توسعه مجموعه منابع دیجیتال

۳۱	دسترسی و دسترس پذیری
۳۲	چرخه حیات مجموعه
۳۳	آینده مدیریت مجموعه
۳۵	جمع بندی و نتیجه گیری
۳۶	خودآزمایی
۳۷	فصل سوم: انواع کتابخانه ها و انواع منابع اطلاعاتی برای مجموعه سازی
۳۷	مقدمه
۳۸	انواع کتابخانه ها و مجموعه سازی (کتابخانه ملی، کتابخانه تخصصی، ...)
۴۴	انواع منابع اطلاعاتی و مجموعه سازی
۴۵	معرفی انواع منابع اطلاعاتی
۴۷	پایگاه های اطلاعاتی و نوع آن
۵۰	تأثیر انواع منابع اطلاعاتی بر اینترنت و وب بر مجموعه سازی
۵۱	جمع بندی و نتیجه گیری
۵۲	خودآزمایی
	فصل دوم: انتخاب منابع
۵۳	فصل چهارم: ابزارهای انتخاب
۵۳	مقدمه
۵۳	تعریف ابزارهای انتخاب
۵۴	آشنایی با انواع ابزارهای انتخاب منابع
۶۵	آشنایی با ابزارهای انتخاب وبی
۶۸	جمع بندی و نتیجه گیری
۶۸	خودآزمایی
۶۹	ابزارهای کمکی انتخاب، کتاب شناسی ها و راهنماها
۷۰	ابزارهای کمکی نقد و بررسی
۷۱	فصل پنجم: معیارهای ارزیابی منابع اطلاعاتی
۷۱	مقدمه
۷۲	معیارهای ارزیابی و انتخاب منابع
۷۳	معیارهای ارزیابی منابع اطلاعاتی (چاپی)

۷۴	پایگاه‌های اطلاعاتی و منابع الکترونیک (غیرچاپی)
۸۳	تعریف و اهداف ارزشیابی مجموعه
۸۷	وجین، مبادله، اهدا
۹۴	مبادله منابع اطلاعاتی کتابخانه
۹۵	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۹۸	خودآزمایی
۱۰۰	فصل ششم: مراحل و روش‌های انتخاب منابع اطلاعاتی
۱۰۰	مقدمه
۱۰۱	مهارت‌ها، روش‌های انتخاب منابع
۱۰۹	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۱۰	خودآزمایی
	بخش سوم: سفارش
۱۱۲	فصل هفتم: سفارش‌ها
۱۱۲	مقدمه
۱۱۳	فرایندها و مراحل سفارش
۱۱۶	انواع سفارش
۱۲۳	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۲۳	خودآزمایی
	بخش چهارم: تأمین و دریافت منابع کتابخانه‌ای
۱۲۵	فصل هشتم: شیوه‌های تأمین و تهیه مواد کتابخانه‌ای فارسی و خارجی
۱۲۵	مقدمه
۱۲۶	خرید
۱۲۶	خرید کنسرسیومی
۱۲۸	مدل‌های کنسرسیوم
۱۲۹	مزایا، معایب و موانع خرید کنسرسیومی
۱۳۲	خرید کنسرسیومی مجلات و منابع علمی
۱۳۲	مکانیسم‌های خرید کنسرسیومی و اشتراک منابع الکترونیک
۱۳۳	اتلاف‌های بین‌المللی کنسرسیوم‌های کتابخانه‌ای

۱۳۶	نمونه‌هایی از خرید کنسرسیومی منابع علمی در جهان
۱۴۲	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۴۳	خودآزمایی
۱۴۴	فصل نهم: شیوه‌های تهیه پیاپی‌ها
۱۴۴	مقدمه
۱۴۵	تأمین مجلات الکترونیک رایگان
۱۴۶	شیوه‌های دسترسی به مجلات الکترونیک
۱۴۷	انواع روش‌های خرید و اشتراک در تأمین مجلات
۱۵۰	کنسرسیوم مجلات الکترونیک
۱۵۶	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۵۷	خودآزمایی
۱۵۸	فصل دهم: انواع رویکردها، خرید در مجموعه‌سازی
۱۵۸	مقدمه
۱۵۹	مدل‌های متمرکز، نیمه‌متمرکز، غیر متمرکز
۱۶۱	رویکردهای خرید کنسرسیومی
۱۶۴	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۶۵	خودآزمایی
۱۶۶	فصل یازدهم: امور مالی مربوط به مجموعه‌سازی
۱۶۶	مقدمه
۱۶۷	بودجه، شیوه‌های دریافت وجه از امور مالی، مسائل مالی مربوط به مجموعه‌سازی
۱۷۰	شیوه‌های دریافت وجه از امور مالی
۱۷۵	مشکلات احتمالی در امور مالی
۱۷۵	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۷۶	خودآزمایی
۱۷۷	فصل دوازدهم: مدیریت هزینه‌ها: آشنایی با مدل‌های قیمت‌گذاری منابع اطلاعاتی و ...
۱۷۷	مقدمه
۱۷۸	مدیریت هزینه‌ها از طریق آشنایی با جزئیات هزینه‌ها
۱۷۹	قیمت‌گذاری محصولات نشر

۱۸۲	فاکتورهای مؤثر بر قیمت گذاری نشریات در کنفرسیوم‌ها
۱۸۳	عناصر داده‌ای تأثیرگذار بر قیمت‌ها (مدل قیمت گذاری)
۱۸۳	مدل‌های قیمت گذاری نشریات
۱۸۹	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۹۰	خودآزمایی

۱۹۲

پیوست‌ها

۲۰۵

منابع

۲۱۴

منابع برای مطالعه بیشتر

پیشگفتار

مجموعه‌سازی به عنوان یکی از اولویت‌های اصلی و اساسی در مباحث حرفه کتابداری مطرح است. به طور طبیعی غنای کتابخانه‌ها با رشد کمی و کیفی مجموعه تداوم می‌یابد و مجموعه‌سازی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین وظایف هر کتابخانه محسوب می‌شود. امروزه کتابخانه‌ها از هر نوعی که باشند با مسائلی نظیر افزایش مجموعه، فضای محدود و ناکافی، فرسودگی مواد اطلاعاتی، تنگنای بودجه، تغییر نیازهای کاربران، جابه‌جایی و تغییر برنامه‌ای و سازمانی مواجه‌اند. گرچه راه‌حلی واحد و ساده برای حل مشکلات وجود ندارد، روش جاری یا دوره‌ای برنامه به بحث مجموعه می‌تواند برخی از مشکلات مربوط به استفاده از منابع موجود و دسترس‌پذیری آن‌ها را کاهش دهد.

امیدواریم کتاب «مدیریت مجموعه‌سازی برای دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی مفید واقع گردد. این کتاب شامل سه بخش کلی و دوازده فصل است: فصل اول به کلیات درباره نشر و ناشران، کتابخانه و جهان اختصاص دارد. فصل دوم شامل تعاریف و مباحث کلی مجموعه‌سازی است. فصل سوم به انواع کتابخانه‌ها و انواع منابع اطلاعاتی برای مجموعه‌سازی، انواع کتابخانه‌ها، مجموعه‌سازی (کتابخانه ملی، کتابخانه تخصصی، کتابخانه دانشگاهی، کتابخانه عمومی، کتابخانه آموزشی) می‌پردازد. فصل چهارم ابزارهای انتخاب منابع را توضیح می‌دهد. در فصل پنجم معیارهای ارزیابی منابع اطلاعاتی، در فصل ششم مراحل و روش‌های انتخاب منابع اطلاعاتی، در فصل هفتم سفارش‌ها، در فصل هشتم شیوه‌های تأمین و تهیه مواد کتابخانه‌ای داخلی و خارجی، در فصل نهم شیوه‌های تهیه پاینده‌ها، در فصل دهم انواع رویکردهای خرید در مجموعه‌سازی، در فصل یازدهم امور مالی مربوط به مجموعه‌سازی و در فصل دوازدهم مدیریت مجموعه‌ها (آشنایی با مدل‌های قیمت‌گذاری منابع اطلاعاتی و کنسرسیوم‌ها) بررسی شده است.

کتاب حاضر به سفارش گروه محترم علم اطلاعات و دانش‌شناسی «سمت» تألیف شده است و نویسندگان کمال تشکر خود را از سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) که به چاپ کتاب اقدام کرده‌اند اظهار می‌دارند.

زهره اباذری، فهیمه باب‌الحوایجی

مرداد ۱۳۹۷